

3213 SAYILI MADEN KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Bülent TOKA / A/laden Yüksek Mühendisi

23-26 Haziran 2004 tarihleri arasında İstanbul TUYAP Fuar ve Kongre Merkezinde düzenlenen, Madencilik Doğal Kaynaklar, Üretim ve İşletme Teknolojileri, Ekipman, Yan Sanayi ve Hizmetleri Fuarında "Yeni Maden Kanunu'nun Getirdikleri" konusunda panel düzenlenmiştir. Meslek odalarının, derneklerin, özel sektörün ve Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün (MİGEM) temsilcileri bu panele konuşmacı olarak katılmışlardır.

Konuşmacılar Maden Kanunu'nda yapılan değişikliklerle birlikte sektörün sorunlarını da tartışmaya açmışlardır. Bu tartışmalarda;

-Yetersiz ve karmaşık inceleme ve denetleme sistemi nedeniyle verimsiz olarak çalışan madenlerde kaynak kaybının devam ettiği,

-Madencilik sektörüne yatırım yapılamadığı,

-Yabancı sermayenin doğal kaynakları ham madde olarak yurtdışına çıkarması sonucu ek katma değer yaratılmadığı için ülkemizin zarar gördüğü gibi konularda yeni Maden Kanunu eleştirilmiş ve toplumun isteklerinin karşılanamadığı belirtilmiştir.

Maden Kanunu'nun 2. maddesinde yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticari değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde maden olarak belirtilmiştir. Ekonomik ve ticari değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve yeraltı suları için de yasalar olup, bu yasaların yönetimi farklı kurumlar tarafından yapılmaktadır. Madenler Maden İşleri Genel Müdürlüğü, Petrol ve Doğal Gaz Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Jeotermal ve Maden Kanunu'nda belirtilen I. grup madenler İl Özel İdareleri, yeraltı suları ise Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından ruhsatlandırılmaktadır. Bu kanunların farklı dört kurum tarafından uygulanması zaman zaman karmaşaya neden olmaktadır. Bu kurumların herhangi birisinden alınan ruhsat ile yapılan işletme sisteminin, o saha içerisinde bulunan ve başka bir kurumdan alınan ruhsat ile işletilen başka bir doğal kaynağın üretim sistemini etkilemesi kaçınılmazdır. Diğer bir

deyişle, yukarıdaki kurumlardan herhangi biri ilgili sahadaki diğer maden potansiyellerini ve işletme yöntemlerini bilmeden ruhsat vermektedir. Örneğin yeraltı suyu yönünden zengin bir havzada yapılan madencilik çalışmaları sırasında kullanılan üretim yöntemi ve kimyasal maddeler bu su havzasının yok olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle tüm doğal kaynakların yönetiminin bir genel müdürlük altında toplanmasına ve tek bir kaynak yönetimi kanunu adı altında birleştirilmesinde fayda vardır.

Doğal kaynakların verimli olarak kullanılması konusunda; İl Özel İdarelerine bağlı I. grup madenlerin denetiminde MTA Bölge Müdürlüğünde çalışan mühendislerden faydalanılacağı ve diğer gruplar için ise işletmelerde devamlı çalışan mühendislerin istihdam edildiği belirtilmiştir. Belirtilen bu sistemle ve Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün merkezi yapısıyla doğal kaynakların verimli kullanımına yönelik çalışmaları denetlemesi mümkün değildir. Bu durum karmaşıklığa sebep olacaktır. Doğal kaynakların verimli olarak üretilmesi için gerekli denetleme mekanizmasını kurmak için bu genel müdürlüğe bağlı bölgesel sorumluluk sisteminin oluşturulmasına gerek vardır. Bölgesel sorumluluk sistemi, MİGEM'e bağlı olarak çalışan ve bölgelerin maden potansiyeline göre valilikler bünyesinde görevlendirilen kişilerden oluşur. Bölgesel sorumlular ilgili bölgenin değişik maden potansiyellerini, kültür ve tabiat varlıklarını, çevreyi, coğrafi ve jeolojik yapıyı, bitki örtüsünü ve bölge insanının yapısını iyi tanıyan kişilerdir. Bu kişiler aynı zamanda maden arama ve işletmesi için gerekli olan tüm yasal mevzuatları bilenlerdir. İlk ruhsat başvurusu bölge sorumlularına yapılmalı ve bu sorumlular ruhsat başvurusu yapan kişi veya kurumları yapacağı ön çalışmalar ve izinler konusunda yönlendiricilik vazifesi görmelidir. Bu kişiler, maden arama ve işletme faaliyetlerinin her safhasında kaynağın ve çevrenin korunmasına uygun olarak çalışıp çalışmadığını takip etmelidir. Bölge sorumlularının görevleri kanun ile belirlenmelidir.

GORUŞ

Bilindiği üzere ülkemizde çalışan yabancı şirketler, kil madeninden altın madenine (bor madeni hariç) kadar değişik madenleri hammadde şeklinde üreterek yurtdışına çıkarmakta ve kendi ülkesinin fabrikalarında veya rafinerilerinde işlemektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerin bulunduğu, ekonomik koşullar nedeniyle dünyadaki bu küreselleşme rüzgarına karşı durması da çok zordur. Fakat madenlerin hammadde olarak dışarı çıkartılması konusunda çıkartılacak yasal zorluklar ve hammaddenin ülkemizde işlenmesi için yapılacak teşvikler ek katma değerlerin yaratılmasına katkı sağlayacaktır.

vuara boşalttığı ortaya çıkmıştı. Şirketin temsilcileri, Türkiye Petrolleri A.Ş.'nin salonunda yaptıkları bir sunumda, petrol atıklarının bu rezervuara boşaltılmasının nedeninin bir pompa satın alımı ile ilgili ve dolayısıyla ekonomik olduğunu belirtmişlerdir. Petrol atıklarının tekrar aynı rezervuara basılması zorunlu olması nedeniyle tüm ülkelerde bu sistemle üretim yapılırken, ekonomik olduğu için mi bu su yataklarını kirlettikleri sorulduğunda şirketin çalışanlarından birisi şu cevabı verdi "Tek biz petrol atıklarını bu rezervuara boşaltmadık, diğer kurum ve şirketler de boşalttı ve hiç kimse de bizi uyarmadı". Maalesef ülkemizdeki durum bu-

16. yüzyılda keşiflerle başlayan sömürgeciliğin modern uygulamaları günümüzde de sürmekte, küreselleşme ve serbest ticaret gibi kavramlarla maden kaynaklarımız ülke dışına çıkartılmakta ve yabancı sermaye şirketinin kendi ülkesindeki fabrikalarında işletilmektedir. Küreselleşme adı altında yapılan serbest ticaret anlaşmaları ve gümrük birlikleri, gelişen ülkelerde refah artışı sağlarken gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu artırmaktadır.

Ürettiği madeni yurt içinde ve kendi tesisinde işleyip ek katma değer sağlayanlardan, bu tesislerde üretimde değerlendirilen maden miktarı için Devlet hakkının % 50'si alınmaması (*Madde 4*) tek başına yatırımlar için yeterli midir acaba?

Madencilik sektörünün GSMH daki oranı %1 'lerin altına düşmüştür. Bunun nedeni yıllardır sektöre yatırım yapılmamasıdır. Yeni kanunda yatırım yapılması için bir teşvik sistemi olmadığı gibi, üretilen madenlerden alınacak Devlet hakkı, I. Grup ve V. Grup madenler ile mıcır, kaba inşaat, baraj, gölet, liman, yol gibi yapılarda kullanılan her türlü yapı hammaddelerinde ocak başı satış tutarının %4'ü, diğer grup madenlerde %2 olarak belirlenmiş ve önceki yasadan daha fazla devlet hakkı alınacağı belirtilmiştir.

28. maddede 9.8.1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10 uncu maddesine eklenen "petrol, jeotermal kaynak ve maden arama faaliyetleri, çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) kapsamı dışındadır" fıkrası ile çevreye karşı maden aramalarına teşvik maddesi oluşturulmak istenmiştir. 19 yıl kadar önce ülkemizde petrol arama ve üretimi yapan Shell şirketi, işlerini tasfiye ettiğinde işten çıkardığı bir kişinin ihbarı üzerine petrol atıklarını Diyarbakır'ın içme suyunu sağladığı rezer-

dur. Kaynaklarımız hammadde olarak yurtdışına çıkartılmakta ve bizlere sadece maden atıkları ve kirlettikleri çevre kalmaktadır. Bu nedenle çevrenin ve doğal kaynakların etkin bir şekilde korunabilmesi için Çevre Bakanlığı ile MİGEM arasında bir işbirliğinin oluşturulması bölgesel sorumluluk sistemi ile sağlanabilecektir.

Sonuç olarak;

- Maden, petrol, doğal gaz, jeotermal, yeraltı suyu yasalarının yönetimi tek bir kanun altında MİGEM tarafından gerçekleştirilmelidir.

- Valilikler bünyesinde doğal kaynakların aranması ve işletilmesi sırasında yönlendiricilik ve sürekli denetim yapan bölge sorumluk birimleri oluşturulmalıdır. Bölge sorumlularının görevleri kanunla belirlenmelidir.

- Doğal kaynakların hammadde olarak ülkemizden dışarı çıkarılmasında zorluklar çıkaracak düzenlemeler ve ülkemizde işlenmesi için de uygun teşvikler sağlanmalıdır.

- Doğak kaynakların aranması ve işletilmesi aşamasında yeterli teşvik sistemi uygulayarak bu sektörün gelişmesine katkı sağlanmalıdır.

- Madenler çevreye duyarlı bir şekilde üretilmeli ve mutlak suretle denetimleri yapılmalıdır.

Eylül 2004